

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Кулакова Світлана Юріївна,
канд. екон. наук, доцент
ORCID ID 0000-0002-7149-0356;
Житник Оксана Миколаївна,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна
ORCID ID 0000-0001-5397-8238

ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наразі українська економіка перебуває у стадії своєрідної стагнації, але можна сказати, що вона є штучно створеною. Оскільки її поява продиктована у першу чергу повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України. Відтак війна призводить до значних фінансових, матеріальних і людських утрат. Починаючи з 24 лютого 2022 року російська федерація, окрім іншого, зосереджувалася на руйнуванні важливих, з точки зору економічної безпеки України, промислових, інфраструктурних і логістичних об'єктів. Сутність такої тактики полягає у тому, щоб спровокувати динамічне падіння потенціалу конкурентоспроможності української економіки з метою її ослаблення та позбавлення можливості підтримки життєздатності суспільно важливих сфер. Тому сьогодні як ніколи важливим є питання пошуку шляхів відродження економічної системи нашої держави.

Варто розуміти, що стан промисловості, рівень критичності її руйнування і можливості відновлення як у галузевій, так і в просторовій площинах, є факторами прямого впливу на швидкість, а головне якість, післявоєнної відбудови України, її житлово-комунальної інфраструктури, ринку зайнятості та покращення добробуту населення.

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

При цьому першочергову значимість відіграє переробний сектор промисловості. На користь такого твердження свідчить зокрема значення доданої вартості. Цей показник виступає вартісною характеристикою роботи підприємств, а у розрізі макроекономічних досліджень його використовують для розрахунку величини валового внутрішнього продукту [1]. У 2019 році додана вартість за витратами виробництва усіх промислових підприємств становила 1006773,7 млн грн, з яких 48,9 %, або 492393,6 млн грн, припадало на галузь переробної промисловості, а на другому місці знаходилися добувні підприємства з позначкою 24,3 %. До того ж зауважимо, що у наступному 2020 році переробний сектор промисловості виготовив 58,3 % (552549,5 млн грн) доданої вартості, що вказує на перспективність розвитку даної галузі.

Однак складність сучасного становища вітчизняної переробної промисловості пояснюється й тим, що ще до початку війни її не розглядали як основоположний чинник формування конкурентоспроможної економіки. Розбудова інноваційної промисловості вважалася пріоритетною ціллю високорозвинених країн, чого не можна було сказати про Україну. Як наслідок, сьогодні ми відчутно відстаємо за ключовими показниками індустріального розвитку. Дані ЮНІДО говорять, що у 2018 році обсяг доданої вартості переробної промисловості на душу населення в Україні складав 277 дол. США, у той час як в Ірландії він дорівнював 26,1 тис. дол. США [2, с. 102].

Додатково ми проаналізувати індекс конкурентоспроможної промислової ефективності (англ. Competitive Industrial Performance Indexes – CIP). Цей індикатор розглядає виробничі можливості держав та інтенсивність індустріалізації. Він включає близько 178 складових індексів, а сам рейтинг містить 154 країни. На рисунку 1 відображено динаміку CIP деяких європейських країн і України [3].

Таким чином можемо стверджувати, що Україна надзвичайно поступається країнам Європи за оцінкою CIP, займаючи останніми роками 68-70 місця у рейтингу.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

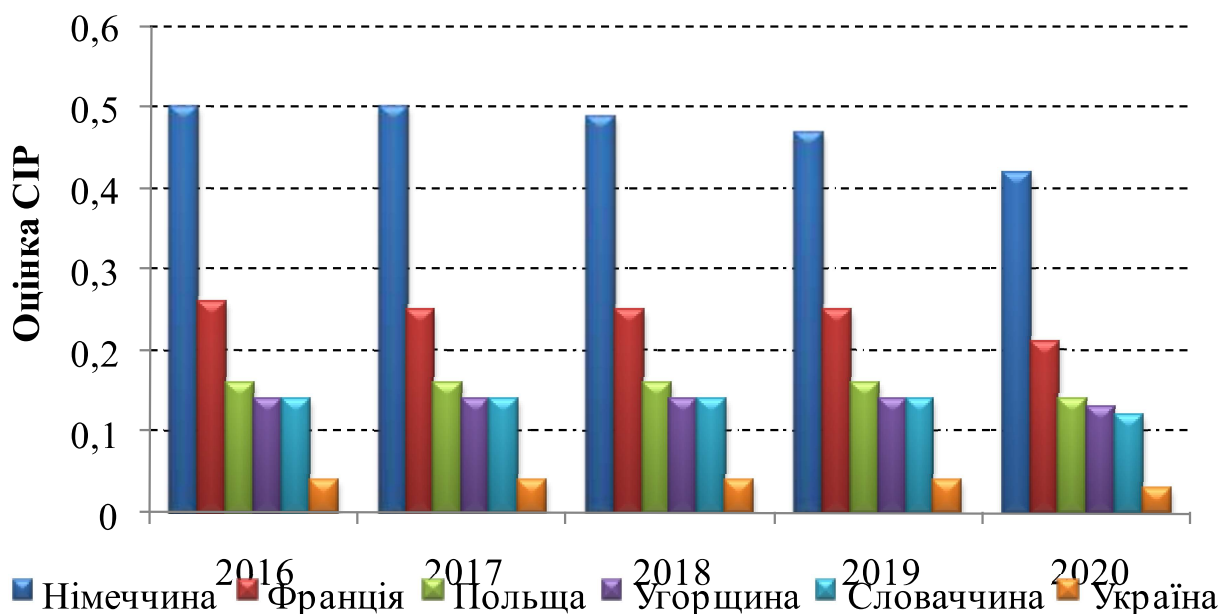

Рисунок 1 – Динаміка індексу конкурентоспроможної промислової ефективності країн Європи за 2016–2020 роки

Джерело: складено авторами за даними [3].

Науковці вважають, що Україна обрала дещо пасивний підхід до розбудови виробничого сектору економіки, підпорядковуючи його перш за все споживчим, інвестиційним й оборонним потребам. Разом з тим спостерігається утвердження перебільшеного сподівання на іноземних інвесторів, і в цілому на іноземний бізнес, щодо відновлення української промисловості. Проблема також у відсутності чіткого узгодження національних та іноземних економічних інтересів [2, с. 105].

Не дивлячись на усі труднощі ведення господарської діяльності в умовах війни, український бізнес досить швидко адаптувався до нових умов. Допомогу у процесі адаптації всіляко намагається здійснювати уряд. Відтак, із початку війни у програмі релокації бізнесу з територій, де ведуться активні бойові дії, взяло участь майже 800 підприємств, і чимало з них уже відновили свою роботу. Серед останніх найбільшу частку становити підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспорту (40,24 % від сукупної кількості релокованих одиниць), переробної промисловості (31,71 %), інформації та телекомунікацій (6,34 %), професійної, наукової та технічної діяльності (5,85 %), будівництва (4,15 %) [4].

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

Ураховуючи важливість підприємств переробної промисловості для відновлення економіки України, коротко розглянемо шляхи посилення їх конкурентоспроможності в умовах війни. І першим напрямком вирішення проблеми можна назвати кластеризацію. Формування регіональних кластерів посприяє появі надійної бази для створення продовольчих запасів у тому чи іншому регіоні з метою подальшого розподілу цих запасів у двох напрямках: споживання усередині країни та поживлення експортної діяльності. Підприємства-учасники кластерів діють більш продуктивно, ніж окремо, що відбувається за рахунок ефекту синергії. Тобто, кластер підвищує ефективність використання матеріальних і нетрадиційних інноваційних ресурсів у процесі виробництва продукції. Така взаємовигідна спільна діяльність формує нові конкурентні переваги кожного учасника кластеру [5, с. 48].

До інших напрямків посилення конкурентоздатності підприємств переробної промисловості віднесемо цифровізацію їх діяльності та обґрунтоване залучення іноземних партнерів до даного процесу. Щодо останнього, то у наш час як ніколи відчувається підтримка зі сторони різноманітних міжнародних організацій. Зокрема, завдяки взаємодії уряду й Світового Банку планується масштабна фінансова підтримка переробного сектору, і з урахуванням подвійного мультиплікатору кумулятивний ефект від вкладення у дану галузь очікується на рівні 1 млрд дол. США.

Активізація євроінтеграційних процесів є вагомим чинником становлення української економіки нового типу. Європейський союз приділяє велику увагу модернізації та покращенню власної економічної системи, відповідно ЄС допомагає у цьому й іншим країнам. Таким чином, можемо говорити про існування Стратегії єдиного цифрового ринку ЄС. Однією з основних цілей якої є гармонізація цифрових ринків країн-учасниць союзу та розширення єдиного цифрового ринку на країни Східного партнерства. До числа останніх належить і Україна, тому був заснований проєкт EU4Digital [6, с. 198]. У рамках цього проєкту було створено програму ICT Innovation for Manufacturing SMEs (I4MS). Її основна мета – це поширення використання інформаційно-комунікаційних технологій малими та середніми підприємствами переробної промисловості.

Секція 2

Моделі державної політики розбудови підприємництва та підприємницького середовища

Наразі економіку країни можна назвати конкурентоспроможною якщо вона проходить процес трансформації її промисловості у смарт-індустрію. До факторів формування такої відносять запровадження промислового Інтернету речей та персоналізоване роботизоване виробництво. Цінність Інтернету речей для промислових підприємств полягає насамперед у підвищенні ефективності діяльності й оптимізації витрат, у тому числі 10–20 % економії споживання енергії та 10–25 % потенційного підвищення ефективності праці [7, с. 8]. Для підприємств переробної смарт-промисловості характерним є використання нових знань та екологічно дружніх технологічних інновацій. На думку фахівців, капіталізація ринку Індустрії 4.0 до 2024 року може сягнути 156,6 млрд дол. при очікуваних середньорічних темпах зростання у 16,9 % [8, с. 152].

Отже, можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день для відновлення життєздатності економіки України надзвичайно важливим є у першу чергу процес поживлення структурної перебудови усієї системи. Особливу увагу доцільно звертати саме на переробні підприємства. Посилення конкурентоспроможності останніх, навіть в умовах війни, можливе за рахунок обрання інноваційного, цифрового напрямку розвитку з одночасним налагодженням раціональної міжнародної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кушніренко О. М., Гахович Н. Г., Венгер Л. А. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2022 р. Т. 1, № 3. URL : <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/24/23>
2. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32, № 2. С. 101–117. URL : <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/2025>
3. United Nations Industrial Development Organization. URL : <https://stat.unido.org/>

Збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції
«Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля»

4. Міністерство економіки України. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d152dcfe-7bde-49df-a69a-8d7f9586fc13&title=ProgramaRelokatsii>

5. Мазур Г. Кластеризація в управлінні економічною безпекою регіону в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*. 2022. № 2. С. 47–54. URL : <https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/eo-pa/article/view/16>

6. Кулакова С., Житник О. Цифровізація економіки України та e-commerce як її складова. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Т. 1, № 6. С. 196–201. URL : <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=15096>

7. McKinsey Global Institute (2015). The internet of things: mapping the value beyond the hype. McKinsey&Company. 131 p.

8. Князев С. І. Смарт-промисловість: формування базису нового етапу економічного зростання у світі. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 150–162. URL : https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_4_0_150_162